

Barnasáttmáli Sameinuðu

þjóðanna

Þekktu
réttindi
þín

Pekktu réttindi þín

(Það eru réttindi þín!)

Öll börn eiga réttindi. Sama hver þau eru og hvar þau búa í heiminum. Það á líka við um þig. Öll börn eiga líka rétt á því að þekkja réttindi sín.

Það er ástæðan fyrir því að við erum búin að setja upp allar helstu upplýsingar um réttindi barna í þennan bækling. Þú getur þá lesið þau aftur og aftur. Þangað til þú veist hverju þú átt rétt á. Og hverjir það eru sem eiga að sjá til þess að enginn brjóti á þeim réttindum.

Langar þig að vita meira um Barnasáttmálann?
Þú finnur frekari upplýsingar á www.barnasattmali.is

Efnisyfirlit

Blaðsíður

4 til 5	Hvað er Barnasáttmáli Sameinuðu þjóðanna?
6 til 20	Öll réttindi barna í stuttu máli
21	Hvað gerir UNICEF með réttindi barna?

Hvað er Barnasáttmáli Sameinuðu þjóðanna?

Barnasáttmálinn er samkomulag milli landa og er langur listi af greinum sem næstum því öll lönd í heiminum tóku þátt í að búa til. Þau fjalla um það hvernig koma skal fram við börn og hverju börn eiga rétt á. Þetta samkomulag á við í næstum öllum löndum heimsins.

Þetta er samkomulag og réttindi sem skipta þig máli. Um skólann, húsnæði, trúarbrögð, foreldra og vini. En líka um misnotkun, barnaþrælkun og stríð.

Í þessum bæklingi getur þú lesið þér til um þetta samkomulag – hvaða réttindi þú hefur sem barn. En líka hvað foreldrar þínir og stjórnvöld verða að gera til þess að þessi réttindi séu virt.

Hvað getur þú gert ef það er brotið á réttindum þínum eða annarra?

- Hringdu í neyðarnúmerið 112 ef þú ert í hættu.
- Ræddu það við einhvern sem þú treystir eins og til dæmis foreldra, kennara eða frístundaleiðbeinendur.
- Hringdu eða sendu skilaboð á hjálparsíma Rauða krossins: 1717
- Hringdu eða sendu skilaboð á Umboðsmann barna: 800-5999

1. grein – Hugtakið barn

Barn er einstaklingur undir 18 ára aldri.

2. grein – Öll börn eru jöfn

Öll börn skulu njóta réttinda Barnasáttmálans án tillits til hver þau eru, hvar þau búa, hvaða tungumál þau tala, á hvað þau trúá, hvernig þau hugsa og líta út, af hvaða kyni þau eru, hvort þau eru fötluð, rík eða fáttæk og án tillits til þess hvað fjölskylda þeirra gerir eða trúir á. Aldrei skal koma fram við barn af óréttlæti.

3. grein – Það sem barninu er fyrir bestu

Þegar fullorðnir taka ákvarðanir eiga þeir að hugsa um hvaða áhrif þær hafa á börn og eiga að gera það sem er best fyrir þau. Stjórnvöld eiga að tryggja að foreldrar verndi börn sín og gæti þeirra eða aðrir í þeirra stað þegar þörf er á. Stjórnvöld eiga að sjá til þess að fólk sem ábyrgt er fyrir börnum hafi hagsmuni þeirra alltaf að leiðarljósi og staðir sem ætlaðir eru börnum uppfylli einnig þær skyldur.

4. grein – Réttindi gerð að veruleika

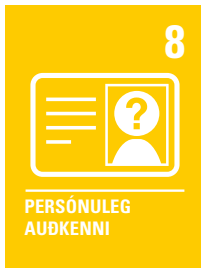
Stjórnvöld þurfa að gera allt sem í þeirra valdi stendur til að sjá til þess að hvert og eitt barn njóti allra réttinda Barnasáttmálans.

5. grein – Leiðsögn fjölskyldu

Fjölskyldur bera ábyrgð á að leiðbeina börnum sínum og fræða þau um réttindi sín. Eftir því sem börn verða eldri hafa þau minni þörf fyrir leiðsögn fjölskyldna sinna. Stjórnvöld skulu virða ábyrgð, réttindi og skyldur fjölskyldna.

6. grein – Líf og þroski

Öll börn eiga rétt á því að lifa og þroskast og skulu stjórnvöld tryggja það.

7. grein – Nafn og ríkisfang

Börn skal skrá við fæðingu og þau eiga rétt á nafni og ríkisfangi – að tilheyra landi. Alltaf þegar hægt er skulu börn þekkja foreldra sína og njóta umönnunar þeirra.

8. grein – Persónuleg auðkenni

Börn eiga rétt á sínum eigin auðkennum – sem skráð skulu opinberlega, um hver þau eru, m.a. nafn, þjóðerni og fjölskyldutengsl. Ekki má taka frá börnum auðkenni þeirra og ef það er gert skulu stjórnvöld aðstoða við að bæta úr því.

9. grein – Tengsl við fjölskyldu

Ekki skal skilja börn frá foreldrum sínum nema þegar það er nauðsynlegt fyrir öryggi og líðan barna – til dæmis ef foreldri meiðir barn eða hugsar ekki vel um það að öðru leyti. Börn eiga rétt á því að vera í góðum tengslum við báða foreldra sína ef þeir búa ekki saman nema það sé talið skaðlegt fyrir þau.

10. grein – Tengsl við foreldra í öðrum löndum

Ef barn býr í öðru landi en foreldrar þess eiga stjórnvöld að leyfa barni og foreldrum að ferðast frjálst svo þau geti haldið sambandi og verið saman.

11. grein – Vernd gegn brottnámi

Stjórnvöld eiga að tryggja að ekki sé farið ólöglega með börn úr landi, til dæmis að börnum sé ekki rænt eða þeim haldið erlendis.

12. grein – Virðing fyrir skoðunum barna

Börn eiga rétt á því að tjá sig frjálsglega um öll málefni sem hafa áhrif á líf þeirra. Fullorðnir eiga að hlusta og taka mark á þeim.

13. grein – Frelsi til að deila hugmyndum sínum

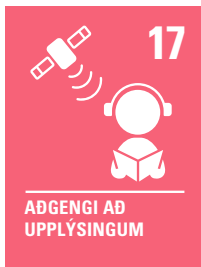
Börn eiga rétt á því að deila skoðunum sínum, vitneskju og hvernig þeim líður með öðrum með því að tala, teikna eða tjá sig á annan hátt, svo lengi sem það hefur ekki skaðleg áhrif á annað fólk.

14. grein – Skoðana- og trúfrelsi

Börn eiga rétt á frjálsri hugsun og að velja sér trúarbrögð og eigin hugmyndir, svo lengi sem það hindrar ekki aðra í að njóta réttinda sinna. Í uppeldi geta foreldrar leiðbeint börnum sínum um hvernig megi nýta þessi réttindi að fullu.

15. grein – Félagafrelsi

Börn eiga rétt á því að stofna sín eigin félög og hópa og þau mega hitta vini og féлага, svo lengi sem það brjóti ekki gegn réttindum annarra.

16. grein – Persónuvernd og einkalíf

Öll börn eiga rétt á einkalífi. Löggin eiga að vernda einkalíf barna, fjölskyldur og heimili. Börn eiga líka rétt á því að samskipti þeirra við aðra, orðspor þeirra og fjölskyldna þeirra sé verndað með lögum.

17. grein – Aðgengi að upplýsingum

Börn eiga rétt á því að sækja upplýsingar af internetinu, úr sjónvarpi, útvarpi, tímaritum, bókum og öðrum miðlum. Fullorðnir eiga að gæta þess að upplýsingarnar séu börnum ekki skaðlegar. Stjórnvöld eiga að hvetja útgefendur og fjölmiðla til þess að deila upplýsingum með fjölbreyttum leiðum sem öll börn skilja.

18. grein – Ábyrgð foreldra

Foreldrar bera aðalábyrgð á uppeldi barna sinna. Þegar barn á ekki foreldra tekur annað fullorðið fólk við ábyrgðinni á uppeldi barnsins. Þeir sem annast uppeldi eiga að meta og taka tillit til þess sem er barninu fyrir bestu og eiga stjórnvöld að hjálpa og leiðbeina þeim. Þegar barn á tvo foreldra bera þeir almennt báðir ábyrgð á uppeldi barnsins.

19. grein – Vernd gegn ofbeldi

Stjórnvöld eiga að vernda börn gegn ofbeldi, misbeitingu og vanrækslu af hendi allra þeirra sem annast þau.

20. grein – Umönnun utan fjölskyldu

Barn sem ekki nýtur umönnunar fjölskyldu sinnar á rétt á því að hugsað sé um það af fólki sem ber virðingu fyrir trúarskoðunum þess, menningu, tungumáli og öðru sem varðar líf barnsins.

21. grein – Ættleidd börn

Þegar börn eru ættleidd er mikilvægt að það sem er barni fyrir bestu sé haft að leiðarljósi við alla ákvarðanatöku. Ef ekki er hægt að veita barni umönnun og fullnægjandi uppeldisaðstæður í heimalandi þess getur komið til ættleiðingar milli landa.

22. grein – Börn sem flóttamenn

Börn sem þurfa að flýja heimaland sitt sem flóttamenn eiga rétt á vernd og stuðningi við að nýta sér þau réttindi sem þau eiga samkvæmt Barnasáttmálanum í nýja landinu.

23. grein – Fötluð börn

Fötluð börn eiga rétt á því að lifa við aðstæður sem gerir þeim kleift að lifa eins góðu lífi í samfélaginu og völ er á. Stjórnvöld eiga að fjarlægja hindranir svo öll börn geti orðið sjálfstæð og tekið þátt í samfélaginu með virkum hætti.

24. grein – Heilsuvernd, vatn, matur, umhverfi

Börn eiga rétt á bestu heilbrigðisþjónustu sem völ er á, hreinu drykkjarvatni, hollum mat og hreinu og öruggu umhverfi. Allir eiga að fá upplýsingar um hvernig sé hægt að lifa öruggu og heilbrigðu lífi.

25. grein – Eftirlit með vistun barna utan heimilis

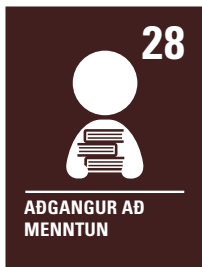
Börn sem hafa verið vistuð utan heimilis, þeim til verndar, umönnunar eða af heilsufarsástæðum, eiga rétt á því að meðferð þeirra og allar aðrar aðstæður séu kannaðar reglulega til þess að ganga úr skugga um að allt gangi vel og að það sé enn best fyrir barnið að vera vistað á viðkomandi stað.

26. grein – Félagsleg og efnahagsleg aðstoð

Börn sem búa við fátækt eiga rétt á aðstoð. Stjórnvöld skulu tryggja þann rétt með því að útvega peninga og annars konar stuðning.

27. grein – Næring, föt og öruggt heimili

Börn eiga rétt á því að fá næringu, fatnað og öruggt heimili svo þau geti þroskast á sem bestan hátt. Stjórnvöld eiga að aðstoða fjölskyldur sem hafa ekki kost á því að veita börnum framangreint.

28. grein – Aðgangur að menntun

Öll börn eiga rétt á menntun. Grunnmenntun á að vera ókeypis og öll börn eiga að hafa aðgang að framhaldsmenntun. Hvetja á börn til þess að mennta sig. Aldrei má beita barn ofbeldi eða niðurlægja það, svo sem vegna brota á skólareglum.

29. grein – Markmið menntunar

Menntun á að hjálpa börnum að læra að rækta sjálfsmynd sína, hæfileika og færni. Hún á að kenna þeim að þekkja réttindi sín og að virða réttindi annarra, menningu þeirra og fjölbreytileika. Menntun á að hjálpa þeim að lifa friðsamlega og að vernda náttúruna.

30. grein – Menning, tungumál, trúarbrögð minnihlutahópa

Börn eiga rétt á að iðka eigin trú, tala sitt tungumál og viðhalda menningu sinni.

31. grein – Hvíld, leikur, menning og listir

Öll börn eiga rétt á hvíld, leik og að taka þátt í menningarlífi.

32. grein – Vernd gegn skaðlegri vinnu

Börn eiga rétt á vernd gegn því að vinna hættuleg störf eða störf sem eru slæm fyrir skólagöngu þeirra, heilsu eða þroska. Ef börn stunda vinnu eiga þau rétt á því að gera það í öryggi og að fá sanngjörn laun fyrir.

33. grein – Vernd gegn skaðlegum vímuefnum

Stjórnvöld eiga að vernda börn gegn því að nota, búa til, bera á sér eða selja skaðleg vímuefni.

34. grein – Vernd gegn kynferðisofbeldi

Stjórnvöld eiga að vernda börn gegn kynferðisofbeldi, þar með talið að vernda þau fyrir því að vera neydd í vændi, að teknar séu kynferðislegar myndir eða gerð kynferðisleg myndbönd af þeim.

35. grein – Vernd gegn brotnámi, vændi og mansali

Stjórnvöld eiga að tryggja að börn séu ekki numin á brott, seld, eða flutt til annarra landa eða staða til að láta þau vinna og þræla án launa.

36. grein – Vernd gegn misbeitingu

Stjórnvöldum ber að vernda börn gegn hvers kyns annarri misbeitingu.

37. grein – Börn í haldi

Börn sem sökuð eru um að brjóta lög má ekki lífláta, pynta, koma grimmilega fram við, fangelsa til lífstíðar eða fangelsa með fullorðnum. Fangelsi skal alltaf vera síðasti valkostur og einungis í stysta mögulega tíma. Börn í fangelsum skulu fá lögfræðiaðstoð og fá að vera í tengslum við fjölskyldu sína.

38. grein – Vernd í stríði

Börn eiga rétt á vernd í stríði. Ekkert barn yngra en 15 ára á að sinna herþjónustu eða taka þátt í stríði.

39. grein – Bati og aðlögun

Börn eiga rétt á því að fá hjálp ef þau hafa meiðst eða verið særð, vanrækt, komið hefur verið illa fram við þau eða þau orðið fyrir áhrifum af stríði svo þau nái aftur heilsu og reisn.

40. grein – Börn sem brjóta lög

Börn sem sökuð eru um að hafa brotið lög eiga rétt á lögfræðiaðstoð og réttlátri málsmeðferð. Fyrir hendi eiga að vera mörg viðeigandi úrræði og tækifæri til að hjálpa þeim börnum að verða virkir þátttakendur í samfélaginu. Fangelsi skal vera síðasta úrræðið.

41. grein – Bestu lögin gilda

Ef lög landsins vernda rétt barna betur en Barnasáttmálinn á að styðjast við þau.

42. grein – Allir verða að þekkja réttindi barna

Stjórnvöld skulu fræða börn og fullorðna um Barnasáttmálann reglulega svo allir þekki réttindi barna.

43.–54. grein – Hvernig barnasáttmálinn virkar

Þessar greinar segja frá því hvernig stjórnvöld, Sameinuðu þjóðirnar, Barnaréttarnefnd Sameinuðu þjóðanna og fleiri stofnanir og félag starfa til að tryggja að öll börn njóti sinna réttinda.

Hvað gerir UNICEF fyrir réttindi barna?

Barnasáttmáli Sameinuðu þjóðanna inniheldur 54 greinar. Næstum því öll lönd sem eru meðlimir Sameinuðu þjóðanna hafa lofað að fylgja Barnasáttmálanum. UNICEF hjálpar stjórnvöldum þessara landa að veita börnum réttindi sín. Til dæmis, þegar verið er að skrifa lög sem vernda réttindi barna.

UNICEF hjálpar og verndar

UNICEF hjálpar einnig börnum um allan heim með því að sjá til þess að þau hafi aðgang að hreinu vatni, góðum mat og menntun. En UNICEF gerir meira en bara það og vinnur oft með öðrum samtökum að því að sjá til þess að börn hafi allt sem þau eiga rétt á.

UNICEF hjálpar börnum um allan heim. Bæði í fátækum og ríkum löndum. Vegna þess að allstaðar eru börn sem hafa það ekki nógu gott og þar sem réttindi þeirra geta verið betur virt.

Barnasáttmáli Sameinuðu þjóðanna á barnvænu máli

Barnasáttmáli Sameinuðu þjóðanna er mikilvægur samningur á milli landa sem hafa lofað að standa vörð um réttindi barna. Barnasáttmálinn útskýrir hver börn eru, öll réttindi þeirra og skyldur stjórnvalda. Öll réttindin tengjast sín á milli, þau eru öll jafn mikilvæg og það er ekki hægt að taka þau af börnum.

Barnvæni textinn er studdur af UNICEF á Íslandi, Barnaheill, Menntamálastofnun og Umboðsmanni barna.

43-54

HVERNIG BARNASÁTTMÁLNI VIRKAR

BARNASÁTTMÁLI SAMEINUÐU ÞJÓÐANNA

**„Barnasáttmáli Sameinuðu þjóðana:
Þekktu réttindi þín
er aðlöguð útgáfa af efni
UNICEF í Hollandi.**

**Frekari upplýsingar um UNICEF
má finna á www.unicef.is**

© UNICEF

Original Dutch version © UNICEF Netherlands with design by Young Crowds.

No part of this publication may be reproduced without written permission.

The content is protected by copyright.